

Kielen ja kielitieteen yhteiskunnallisesta merkityksestä on keskusteltu kevään mittaan monissa tilanteissa. Toukokuun lopussa pidetyillä Kielitieteen päivillä plenaarit koskettelivat kielipoliittisia kysymyksiä. Oulussa kun oltiin, myös Suomen kielitieteellisen yhdistyksen perinteiseen paneelikeskusteluun oli valittu ajankohtainen aihe: pohjoisten kielten uhanalaisuus. Keskustelijoina oli meänkielen, kveenin, ruotsinsuomen ja saamen kielten edustajia, oman äidinkielsä tutkijoita.

Lukuisten kielten uhanalaisuus on johtamassa maailmanlaajuiseen katastrofiin, mutta Oulun keskustelussa tuli esiin valoisampiakin tietoja. Eri puolilla maailmaa on alkanut kielten määrätietoinen elvyttäminen ja emansipaatio. Monet kielensä jo lähes menettäneet vähemmistöt ovat tällä hetkellä ottamassa sen käyttöön uudelleen. Kirjakieliä vakiinnutetaan. Esimerkiksi pohjoiskalotin alueelle on näin syntyvässä uusia kieliä, useat niistä suomensukuisia. Huhtikuun alusta Ruotsissa saivat virallisen aseman muiden muassa suomi, meänkieli ja saame. Kveenit, jotka nyt on Norjassa hyväksytty kansalliseksi vähemmistöksi, pohtivat parhaillaan kielensä statusta. Myös itärajan takana monet vähemmistökielet luovat identiteettiään ja etsivät puhujilleen kielellisiä ihmisoikeuksia.

Jotta kieli saisi itsenäisen kielen statuksen, sitä olisi voitava käyttää kaikilla yhteiskunnallisen elämän alueilla: yhtä hyvin tieteessä ja taiteessa kuin virastoissa, viihteessä ja mediassa. Suomen kieltä kehitettiin ja vakiinnutettiin nykyisiin tehtäviinsä varsinkin 1800-luvun lopulla. Monet vaihtoivat tuolloin kielensä suomeksi. Prosessissa oli siis paljon samaa kuin vähemmistökielten nykytilanteessa.

Kirjakielten vakiinnuttamista 1800-luvun Suomessa ja muissa pohjoismaissa käsittehti maaliskuussa Kotikielen Seuran 125. vuosikokouksen yhteyteen järjestetty symposiumi Helsingin yliopistossa. Kotikielen Seuralla ja Virittäjällä olikin vuosisadan lopulla keskeinen asema nuorten aktivistien foorumina, jolla suomen yleiskieltä rakennettiin. Pöytäkirjoista päätellen kokoukset olivat dynaamisia tilaisuuksia. Kun yleiskieltä neuvoteltiin monien paikallisten äidinkielten pohjalta, oikeassa olijoita ei itsestään selvästi ollut. Ehkä jotain samaa oli viime toukokuun kokouksen vilkkaassa tunnelmassa, kun *Heikki Paunonen* kertoi Helsingin slangin sanakirjasta ja tupa oli täynnä slanginpuhujia.

Mikä sitten on kielentutkijan vastuu maailman kielten tilanteesta meidän päivinämme? Alan asiantuntemusta näkyy julkisuudessa ihmeen vähän, eettisistä kannanotoista puhumatakaan. Yhden käytännöllisen ratkaisumallin tarjoaa Linguistic Society of America, jonka kotisivulta (<http://www.lsadc.org/>) löytää tutkijoiden laatimat vastaukset yleisön useimmin esittämiin kysymyksiin: Mikä on uhanalainen kieli? Mitä kaksikielisyys? Kielen ja ajattelun suhde? Kuinka kommunikoida afaatikon kanssa? Onko englantia muuttumassa?

Suomi ainakin elää ja muuttuu koko ajan, vaikka yleiskieli sen koossa pitääkin. Tässä numerossa asiaa valaisee yhdeltä kannalta *Laila Lehikoinen*, jota Virittäjä haluaa lämpimästi onnitella äskeisen merkkipäivän johdosta.

LEA LAITINEN